

Peruviaanse korstmossen al meer dan tien jaar in Nederland

Henk-Jan van der Kolk, Bryologische en Lichenologische Werkgroep

BLWG

Regelmatig worden er korstmossen aangevoerd met stenen uit het buitenland. Veel aangevoerde korstmossen sterven na hun aankomst in Nederland al snel af. Sommige korstmossen kunnen wel in het Nederlandse klimaat overleven en kunnen dan jarenlang aanwezig blijven op de stenen waarmee ze zijn aangevoerd. Op de stenen van het Internationaal monument voor het onbekende kind op de Veluwe werden in 2009 zeven adventieve soorten korstmossen aangetroffen die niet eerder in Nederland waren vastgesteld. Hoe vergaat het deze adventieve korstmossen nu en kunnen ze zich verder verspreiden?

Internationaal monument voor het onbekende kind

Het Internationaal monument voor het onbekende kind ligt in een heideveld op de Veluwe bij Rozendaal. Het monument is nog onvoltooid, maar moet uiteindelijk uit 35 grote stenen bestaan die afkomstig zijn uit landen over de hele wereld. Het monument is in 2004 officieel geopend toen er negen stenen lagen. In 2009 werden de korstmossen op het monument voor het eerst bekeken, het aantal keien was toen al uitgegroeid tot 14. Tegenwoordig bestaat het monument uit 17 grote stenen. De stenen zijn zowel kalkhoudend als zuur, het monument bevat onder andere een granieten kei uit Peru, een basaltplaat uit IJsland en een groot brok kalksteen uit Frankrijk.

Peruviaanse korstmossen en mossen

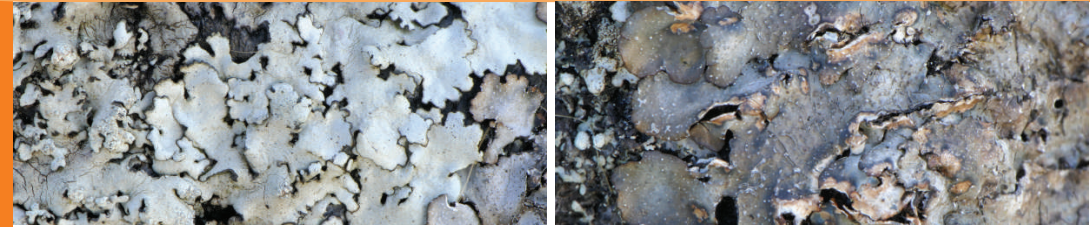
In 2009 werden er door André Aptroot zeven adventieve soorten korstmossen nieuw voor Nederland gevonden. Deze soorten werden gevonden op een granieten kei uit Peru en op een basaltblok uit IJsland. Veel andere stenen waren min of meer schoon aangevoerd, of bevatten korstmossen die direct zijn afgestorven. De meeste nieuwe adventieve soorten werden maar op één steen gevonden, maar twee soorten hadden zich in 2009 al verder verspreid. Het Peruviaans schildmos (*Xanthoparmelia microspora*) en het bruin stippelschildmos (*Punctelia stictica*) zaten niet alleen op de oorspronkelijke steen uit Peru, maar allebei ook al op drie andere stenen. Behalve korstmossen zijn er ook diverse mossen met de stenen aangevoerd die nergens anders in Nederland voorkomen, waaronder het andesgranietmos (*Braunia plicata*) en gevouwen muisjesmos (*Grimmia longirostris*), beide op de steen uit Peru, en het rotssterretje (*Tortula inermis*), op de steen uit Israël.

Veel adventieve korstmossen overleven

In 2022 werden de korstmossen op de stenen van het monument opnieuw onder de loep genomen. Vrijwel alle adventieve soorten korstmossen waren nog aanwezig en in goede conditie. Alleen glashaarschubje (*Agonimia opuntella*), in 2009 maar heel weinig aanwezig, bruine zeepkorst (*Placopsis fuscidula*) en berijpte stuifmeelkorst (*Thelocarpon olivaceum*, kortlevende pionier) konden niet worden teruggevonden. Het goudsteenschubje (*Acarospora chrysops*) heeft zich met twee kleine exemplaren gevestigd op een tweede steen. Het Peruviaans schildmos en het bruin stippelschildmos hebben zich niet verder uitgebreid en zijn zelfs van enkele stenen verdwenen.

De keien van het Internationaal monument voor het onbekende kind, gefotografeerd in 2022 vanuit het zuidoosten.

(Foto: Henk-Jan van der Kolk)

Peruviaans schildmos (links) en Bruin stippelschildmos (rechts). (Foto's: Henk-Jan van der Kolk)

Tabel 1. Het aantal stenen waarop (een selectie van) aangevoerde soorten voorkwam in 2009 en 2022 op het Internationaal monument voor het onbekende kind (adventieve soorten in tabel met kleur gemarkeerd).

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Status Nederland	2009	2022
<i>Acarospora chrysops</i>	Goudsteenschubje	adventief, niet inheems	1	2
<i>Agonimia opuntella</i>	Glashaarschubje	adventief, niet inheems	1	
<i>Aspicilia cinerea</i>	Dijkdambordje	zeer zeldzaam, inheems	1	1
<i>Caloplaca brouardii</i>	Amerikaanse citroenkorst	adventief, niet inheems	1	1
<i>Fuscidea cyathoides</i>	Granietsuikerkorst	zeer zeldzaam, inheems	1	1
<i>Fuscidea mollis</i>	Grote suikerkorst	adventief, niet inheems	1	1
<i>Placopsis fuscidula</i>	Bruine zeepkorst	adventief, niet inheems	1	
<i>Placopsis gelida / lambii</i>	Kleine / Grote zeepkorst	zeer zeldzaam, inheems	1	1
<i>Punctelia stictica</i>	Bruin stippelschildmos	adventief, niet inheems	4	3
<i>Rhizocarpon geographicum</i>	Gewoon landkaartmos	zeldzaam, inheems	1	1
<i>Rhizocarpon lecanorinum</i>	Klein landkaartmos	zeer zeldzaam, inheems	1	1
<i>Thelocarpon olivaceum</i>	Berijpte stuifmeelkorst	zeer zeldzaam, inheems	1	
<i>Xanthoparmelia conspersa</i>	Granietschildmos	vrij zeldzaam, inheems	1	7
<i>Xanthoparmelia microspora</i>	Peruviaans schildmos	adventief, niet inheems	4	2
<i>Xanthoparmelia mougeotii</i>	Zonnetjesschildmos	zeldzaam, inheems	2	10
<i>Umbilicaria polyphylla</i>	Glad navelmos	verdwenen, inheems		1

Opvallend is dat het bruin stippelschildmos niet meer groeit op de steen uit Peru, waarmee deze soort vermoedelijk was aangevoerd. De aangevoerde schildmossen die in Nederland oorspronkelijk inheems zijn doen het duidelijk beter: Het granietschildmos (*Xanthoparmelia conspersa*) en het zonnetjesschildmos (*Xanthoparmelia mougeotii*) zitten nu op veel meer stenen in vergelijking met 2022.

Verdere verspreiding mogelijk?

Hoewel de op het monument aangevoerde korstmossen nu al zo'n 15 jaar stand houden en soms zelfs iets uitbreiden, lijkt de kans vooralsnog klein dat ze zich verder over Nederland kunnen verspreiden. Op het monument zijn de adventieve soorten stabiel of vertonen een kleine voor- of achteruitgang, en in de wijde omgeving van het monument liggen er weinig keien waarnaar de soorten zich kunnen verspreiden. In veel woonwijken, stadscentra en langs wegen worden tegenwoordig sierkeien neergelegd, die soms met korstmossen en al uit het buitenland komen. Een voorbeeld is een nieuwbouwwijk in Soest waar met granieten keien onder andere granietringkorst (*Pertusaria leucosora*) is aangevoerd. Ook op stenen op dijken bestaat het vermoeden dat sommige korstmossen oorspronkelijk zijn aangevoerd, zoals de heldere schotelkorst (*Lecanora subaurea*) die in Nederland alleen op horizontale basaltblokken op de Ramspol voorkomt. Het loont de moeite om het Internationaal monument voor het onbekende kind en andere locaties met aangevoerde stenen in de toekomst te blijven volgen.

Verder lezen

Aptroot, A., 2009. Nieuwe en zeldzame korstmossen en mossen aangevoerd met stenen voor kunstwerk. Buxbaumia 84: 36-40.

Aptroot, A., 2010. Nog meer nieuwe en zeldzame korstmossen aangevoerd met stenen. Buxbaumia 85: 42-49

